

BOSTON ACOUSTICS M 350

Enige tijd geleden stonden in de luisterruimte de Boston Acoustics A 25 monitoren. Nu eens ontwikkeld door een organisatie die echt verstand heeft van technisch design, akoestiek en weergave. De presentatie was grensverleggend spectaculair. Dat leidde al snel tot vragen of deze performance wellicht gerealiseerd zou kunnen worden in een groter formaat. Of de Boston M-modellen het ultieme antwoord van Boston representeren is de vraag, maar er zijn in ieder geval een drietal vloerstandaards die uit dezelfde ontwerpstudio komen, aangestuurd door Ken Ishiwata.

Een buitengewoon goede weergaver

In de luisterruimte staat de M 350. Zoals bekend zeggen technische specs, althans de doorgaans verstrekte specificaties, nagenoeg niets over de geluidsmatige eigenschappen van luidsprekers, versterkers en andere apparaten. Hoewel beide uitersten natuurlijk alleen conceptmatig bestaan, hebben de beste en de slechtste versterker in de wereld identieke opgegeven specs. De enige bruikbare specs uit de folder zijn de afmetingen, het rendement, de kleur en het onderste frequentiebereik. Het laatste is belangrijk voor consumenten die content draaien waar de weergave van frequenties onder de 40Hz belangrijk is. Voor de M 350 is de afmeting 107,6 x 24,5 x 31 cm. Het rendement is 90dB en de zijpanelen komen in walnoot of high gloss black. Front, bovenkant en achterkant komen in zwart kunstleer.

Mede door de afschuiningen van de zijpanelen ziet de M 350 er Italiaans chic uit. Ook een plaatje van een luidspreker levert bruikbare informatie. Zo is te zien dat er een vierstal 13,3 polypropyleen woofers zijn, een 1,4cm middiriver en de bekende EWB-driver voor het hoog. Crossover frequenties van deze 3-weg liggen bij 400 en 3000Hz. Zo'n afbeelding leert vervolgens dat vier kleine woofers vaak beter presteren in het laag dan een enkele woofer van 15 of 18 inch. Kleine woofers hebben minder massa en minder last van cone breakup en andere soorten resonanties, mits goed ontworpen. De midrange-driver is akoestisch afgesloten van de andere eenheden en het kabinet is ontwikkeld volgens het Boston Lo-Q systeem. Daarmee wordt resonantie van het kabinet verminderd.

Realiseert u zich dat de bovenstaande beschrijving in algemene termen nauwelijks uniek is voor de Boston. Er zijn waarschijnlijk heel wat andere weergavers te vinden die passen bij dit verhaal. Fodertaal is dan ook alleen geschikt voor de 'specificatieblazers'. Die overonderen iedereen als een altijd spuitende tuinslang met kiloWatts, turbo's, cilinders, uitlaten en het aantal buizen. Zegt dus niets over wat we allemaal zoeken, namelijk goed geluid. Het ontwerp en de implementatie be-

palen de basiskwaliteit van de luidspreker. De specificaties en wetmatigheden die daaraan ten grondslag liggen, staan doorgaans niet in de folder. Of die luidspreker dan nog de maximale weergavekwaliteit bereikt hangt af van de versterking en akoestiek. Bronnen spelen minder een rol, hoewel er best nog verschillen zijn. Analooog klinkt zelfs nog beter dan 24bit/192k-digitaal, maar dan moet je wel weten hoe je dat kunt laten horen. Maar, de juiste match, de opstelling en de akoestiek zijn het meest bepalend. Wie dat goed in de vingers heeft ervaart vaak een heel andere luidspreker dan wat er gemiddeld bij demo's gebeurt.

M 350 in actie

Los van waar je de M 350 mee aanstuurt, heeft elke luidspreker toch bepaalde eigen kenmerken. Die zijn ook altijd in min of meerdere mate waarneembaar, in elke akoestiek, elke opstelling en in combinatie met elke versterker. Het interessante is dat die basiskenmerken enigszins te beïnvloeden zijn door de keuze van elektronica en in zeer beperkte mate door iets te doen met kabels. Het is dan ook mogelijk om sterke of opvallende eigenschappen nog iets te accentueren of juist te verminderen en om wat zwakker ontwikkelde eigenschappen op te trekken naar een acceptabel niveau. Dat klinkt allemaal wat low profile, maar vergis je niet. Wie dat spelletje tot in de perfectie beheerst kan een luidspreker absoluut tien klassen beter laten spelen. De verschillen kunnen echt dramatisch groot zijn. De uitdaging hier in de luisterruimte is dan ook nog om zo'n presentatie levensrecht te maken. Zowel in klank, dynamiek en ruimtelijke afbeelding. Sommige luidsprekers lenen zich daar makkelijker voor dan anderen. Benieuwd hoever de Boston daarin meegaat.

De 'basic-treatment' voor luidsprekers en systemen blijft in ieder geval hetzelfde. Gewoon koud neergesmeten uit de doos moet er meteen een fundamenteel gevoel zijn dat dingen kloppen. Vanzelfsprekend wel in een behoorlijke akoestiek en met

elektronica die een goede match vormt met de weergavers. Zoiets valt redelijk goed van te voren in te schatten. Die eerste 'koude grond test' is erg elementair en basis. Soms staat er simpelweg een bejaarde Denon DCD-1460 als bron. Wellicht niet de eerste keuze van de audiofiel. Maar als je deze speler vergeleken hebt met pakweg 500 andere exemplaren (van 200 tot 120.000 euro) dan begrijp je hoe goed dit ding is. In zo'n beschreven setup moet een luidspreker gewoon performen, met wellicht af en toe de bekende uitzondering. Als de basis goed is, dan volgt het perfectie-oneren. Gewoon proberen om zo'n luidspreker tot de grenzen van het prestatievermogen te triggeren. Dat gaat soms erg ver en de betreffende luidspreker is nauwelijks herkenbaar ten opzichte van de demo op een beurs of bij sommige winkeliers. Als de basis van zo'n weergaver klopt, dan is het ook heel dankbaar om er verder aan te gaan werken. Maar, als een ontwerp niet klopt, dan kun je nauwelijks iets doen om acceptabele resultaten neer te zetten, welke exotische kabels, versterkers of netbehandelingen je ook aanvoert.

De eerste 'ruwe' resultaten met de M 350 noteerden in de 'captains log' een fenomenale ruimtelijke afbeelding, een uitstekend dynamisch gedrag, een iets te overheersend laag, een klankbeeld dat iets aan de warme kant van neutraal zit, detaillering die goed is maar zeker niet overdreven, een lichte kleurving in het laag en een hogetonenweergave die absoluut niet soft genoemd mag worden, maar ook wat minder de clarity en speed laat horen van andere driverconcepten. Die zogenaamde 'voicing' is een keuze van de ontwerper. Aan een keuze kun je moeilijk het label 'goed' of 'fout' hangen. Voor de rest klinkt de M 350 homogeen met betrekking tot integratie van de verschillende frequentiegebieden. Tijdens verdere luistersessies bleven die kenmerken staan, maar daar was natuurlijk wel enige invloed op uit te oefenen. In ieder geval werd duidelijk dat de basis klopt. Vervolgens de uitdaging om de prestatie tien klassen omhoog te slingeren. De M 350 stond het afgelopen halfjaar namelijk te

spelen op verschillende beurzen maar, met alle respect voor de betrouwenen, liet niet altijd horen wat gewoon mogelijk is met dit model. Dus enigszins onderbelicht. Die korte ervaringen op de beurzen maakten overigens wel duidelijk dat het basic design in orde is. Daarom waren ze ook welkom in de luisterruimte. Audiobeurzen zijn overigens erg gemakkelijk vanuit het standpunt van een recensent. Vrijwel elke exposant komt altijd vertellen waarom zijn product veel beter is dan de rest. Dat is natuurlijk uitstekend. Als je iets koopt, moet je daar volledig achter staan. Veel exposanten zijn vaak in staat om die unieke selling points in mindere of meerdere mate hoorbaar te maken. Voor de rest incasseer je zulke verhalen maar met een gezonde dosis relativingsvermogen. Zoals van die exposant met een setje van plus 100k. Klonk niet verkeerd, maar zeker niet als een set van plus 100k. In ieder geval schreeuwden de M 350's hier in de luisterruimte om de zogenaamde max-treatment.

De eerste zorg betrof het in balans brengen van het laag met de rest. Dat is vaak simpelweg een kwestie van plaatsing en het heeft ook te maken met kabels. Laag klinkt vaak te geprononceerd omdat de versterker minder grip heeft op de luidspreker of omdat 'storage' in kabels zorgt voor versmoring van het geluid. Ook kunnen sommige voor- en eindversterkers vaag, dik en wollig klinken in het lage frequentiegebied. Met kabels valt niet zo veel te veranderen, of het moet gaan om een zeer slecht ontworpen kabel die helemaal niet matched. 90% van de 'gerenommeerde' kabels met een beetje fatsoenlijk ontwerp laat nauwelijks significante verschillen horen. Teveel laag als resultaat van kabelinvloed is dan vaak aan te pakken door zo dun mogelijke luidsprekerkabels, met respect voor de kabelweerstand. Verschil-

len die audiofielen horen bij het wisselen van luidsprekerkabels hebben medeels te maken met de interactie van de kabelweerstand met het versterkergedrag en de weerstand van de luidspreker zelf. Als beide opgeteld aan de hoge kant zijn, dan gaat een versterker als stroombron werken en wordt het frequentiespectrum afhankelijk van de bewegingen van de impedantiecurve. Audiofielen menen dan dat een kabel beter of slechter is vanwege meer of minder laag of iets dergelijks. De M 350 kwam in het gareel door het inzetten van hele dunne kabels en door even te experimenteren met de plaatsing. Enigszins verrassend was het effect hierin van een paar verdwaalde Synergistic Research interlinks. Die logeerden hier een paar dagen en dan is het verleidelijk om ze aan te sluiten. Zo'n Tesla Apex zet meteen het laag goed. Niet verwonderlijk, want het ingebouwde screen zorgt voor het verdwijnen van 'storage', aldus Synergistic. Ook een beetje een eyeopener, want deze kabels doen twee dingen waartoe de meeste andere kabels veel minder in staat zijn. Voor de eindtest zijn drie Synergistics overigens niet ingezet. In de luisterruimte worden al vijftien jaar experimentele kabels gebruikt die gebouwd zijn op basis van een Amerikaans zestigerjaren researchprogramma met betrekking tot halfgeluiders. De M 350 werd aangesloten op een zestal heel verschillende sets. Na een ronde Nederland lang de bekende uitleenadressen waren er gedurende het weekend allerlei spullen tijdelijk voorhanden om de Bostons op aan te sluiten. Op maandagochtend alles weer netjes teruggebracht. Het voordeel van de M 350 zit in het betrekkelijk hoge rendement. Dat zet de weg open om versterkers van hoge kwaliteit en lagere uitgangsvermogens succesvol in te kunnen zetten. Bij wijze van uitzondering worden hier nu twee sets genoemd waarmee deze Bostons echt laten horen wat ze kunnen, in een fatsoenlijke akoestiek en met de hier gebruikte plaatsing. Voor de duidelijkheid dient opgemerkt te worden dat er, naast deze twee oplossingen, nog een behoorlijk aantal andere optimale combinaties mogelijk is. De Bostons zijn niet

lastig om aan te sturen, maar wel heel onthullend met betrekking tot de aangeboden kwaliteit. Het belangrijkste om die topkwaliteit te halen zit in de match tussen de versterker en de luidsprekers. Als deze match niet klopt, dan heeft het weinig zin om allerlei bronnen te gaan wisselen. Voor zover een cd-speler van 80.000 euro beter is dan een exemplaar van 2k, krijg je dat dan nauwelijks te horen. Maar als de match klopt, krijg je de magie ook grotendeels terug uit een bestandje met fatsoenlijke resolutie vanaf een iPhone. Los van de hier gepresenteerde combinaties, kan het nog steeds enkele streepjes beter. Dat is ook daadwerkelijk geprobeerd, maar u gaat in deze tijden van crisis vast geen drie ton uitgeven aan een versterker. Ter geruststelling zij opgemerkt dat Ken Ishiwata vaak demonstreert met Marantz apparatuur van een bescheiden prijsniveau. Hij is absoluut in staat om luidsprekers, zoals deze Bostons, tot spectaculaire prestaties te drijven. Voor Ken zijn de keywords dynamiek, ruimte en realisme. De rest van zijn geheimen worden hier niet onthuld.

Into the supermatch

Total control en de exacte mix van wenselijke eigenschappen ontstaat door een willekeurige Spectral voorversterker (DMC12, DMC20, DMC15 of DMC30) te koppelen aan een Audio Research VT100MK3. De Bostons vertellen dat in een loeistrak maar 'tuneful' laag, een enorme snelheid van percussie, een extreme ruimte, fraaie dynamiek, relatieve neutraliteit, maar vooral een spectaculair fraaie klank van stemmen en instrumenten. De Boston haalt dan topcores bij de weergave van stemmen en klanken in het middengebiet. Wat opvalt, is een verdieping van de eerder genoemde eigenschappen. Opeens is er zeer veel detaillering, hoewel die fractioneel minder is dan met sommige andere weergevers en er is een enorme rust en homogeniteit. Klanken, afkomstig van de vleugel van Brad Mehldou of HJ Lim manifesteren zich met een enorme harmonische diepte, de herkenbare warmte en die fraaie glans waar buizenrelektro-nica het alleenrecht claimt. Omdat deze set, samen met het hoge rendement van de weergevers enorme akoestische ver-

mogens kan mobiliseren, kan de vleur van HJ Lim met donderend geweld uithalen. Het instrument staat ook nog grijpbaar en holografisch voor je neus. Met betrekking tot realisme scoort deze combi pakweg 80%. Als typing voor het overall karakter zou je kunnen zeggen dat de Bostons iets van beleefdheid en bescheidenheid hebben. Een soort 'netheld' in presentatie die vergelijkbaar is met de 'girl nextdoor', maar dan overdag. Het zijn ook geen luidsprekers waarbij je het gevoel hebt dat je in een rollercoaster zit, 60 meter stijl naar beneden raast, in een bestaan dat zich continue op windkracht 10 afspeelt. De Bostons zetten een uitermate eerlijke, ingetogen, buitengewoon natuurlijke en feitelijk onspectaculaire presentatie neer van de opnamerealistie. Daarin zit nou juist de kracht en kwaliteit. Maar die zogenaamde realismegrens is absoluut nog in twee stappen te verhogen. Want de andere set bestond uit een Leak Point One voorversterker (Amerikaans model)

en een Stereo 20 eindversterker, behorende bij het allerbeste uit de Anglicaanse oudheid. Zo'n set introduceert een soort elementaire en primitieve directe power en drive, met een duidelijke toename van realisme. Hoewel de Bostons wederom ongelooftijd uit kunnen halen, is het vermogen van de Leak bescheiden. Om de magistrale negende weer te geven op een fors geluidsniveau (Beethoven, The Netherlands Symphony Orchestra o.l.v. Jan Willem de Vriend), is de eerste set uitermate geschikt. Maar, het orkest staat er dan ook. In een stage van zes meter breed. Maar, verder presteert de Boston M 350 met de Leak set zeer goed. Neutraal, met alle warmte afkomstig uit de opname, dynamisch, met een enorme klankrijkdom, een spectaculaire ruimte en uiterst homogeen. Opvallend bij alle gebruikte versterker combinaties is dat de M 350 niet erg diep graaft in het laagste frequentiegebied. Dat mag en kan ook niet verwacht worden binnen de zeer bescheiden vraagprijzen van deze Bostons. Essentieel is dat het geboden laag van uitstekende

kwaliteit is en ruim voldoende voor 80% van de gedraaide muziek. De keuze om het bereik niet overloos tot de bodem te verlengen is volledig verdedigbaar. Het leidt tot veel betere resultaten dan bij de lawaai-weergevers die op papier weliswaar 'recht' zijn tot 24Hz, maar uitlopend laagfrequente ongecontroleerde rommel de kamer in staan te pompen. Wie de set nog tot een hogere vorm van realisme wil bewegen kan dat met een net even andere combinatie van voor- en eindversterker en/of door de vervanging van de cd-speler met een analoge draaitafel. Maar, dan moet je weer heel goed weten hoe dat moet, anders wordt het verschil met 24bit/192k digitaal niet spectaculair groot.

Conclusie

De Boston M 350 is een erg uitgebalanceerde weergever met een, binnen de prijsklasse, zo eerlijk bedeedd mogelijke voorraad van plezierige eigenschappen. De M 350 heeft van nature een 'rustig' karakter en een talent om beschaafd en uitgebalanceerd over te komen. Dat is iets heel anders dan 'teruggetrokken' of saai. Integendeel, als het moet, kan deze weergever genadeloos uithalen en zeker ook upfront spelen. Als het programma-materiaal zulke signalen aanbiedt, komen

die volledig voor het voetlicht. De M 350 zal niet snel ingezet kunnen worden als een uit de muur van luidsprekers knalend spektakelstuk, waarmee je in een winkel argeloze en onervaren geluidssconsumenten kunt overdonderen. Of je moet een rack met 30-bands equalizers in gaan zetten. Maar de gerijpte audio-fiel met ervaring in live muziek en de muziekliefhebber zullen ongetwijfeld de intrinsieke kwaliteiten herkennen. Het zal duidelijk zijn dat de prestaties van deze weergever uitermate afhankelijk zijn van de aangeboden versterking. Het maakt het verschil tussen eraan voorbijlopen of direct geraakt en betrokken worden in een buitengewoon sterke presentatie van hetgeen op de cd of plaat staat. Met de keuze van de versterking is een behoorlijke invloed uit te oefenen op de mate waarin deze weergevers reëel klinken, voor zover je dat als luisteraar natuurlijk ambieert. Misschien veroorzaakte de M 350 niet de shockerende emotionele meltdown die de A 25 op zijn geweten heeft, maar dat was en is een absolute witte raaf. Toch waren de bezoekers aan de luister ruimte gedurende het weekend absoluut flabbergasted. Om het even 'back to earth' en in het juiste perspectief te plaatsen: voor de vraagprijzen is de M 350 een buitengewoon goede weergever waar heel weinig op aan te merken is. Je moet weer heel veel geld extra uitgeven om die prestatie significant te verbeteren. Wat er te beluisteren viel met de Leak setup was ook muzikaal en in absolute zin verregaand superieur aan het eerder genoemde beurssetje van 100k plus. Het Leak setje met een cd-speler en de M 350's heeft dan een 'winkelwaarde' van pakweg 3300 euro. Wat blijft er uiteindelijk nog te wensen met betrekking tot luidsprekers voor zo'n acceptabele prijs? Overigens was het weer big fun om de prestatiegrenzen van de M 350 te leren benaderen.

Ruud Jonker

PRIJS
BOSTON ACOUSTICS M 350 € 1299,- PER SPEAKER
D&M, WWW.BOSTONA.NL